

Phần hai

LỊCH SỬ VIỆT NAM

TỪ NĂM 1919 ĐẾN NĂM 2000

Chương I

VIỆT NAM TỪ NĂM 1919 ĐẾN NĂM 1930

Bài 12

PHONG TRÀO DÂN TỘC DÂN CHỦ Ở VIỆT NAM

TỪ NĂM 1919 ĐẾN NĂM 1925

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

Học xong bài này, HS :

1. Về kiến thức

Hiểu rõ :

– Những thay đổi của tình hình thế giới sau Chiến tranh thế giới thứ nhất, chính sách khai thác thuộc địa của thực dân Pháp và sự chuyển biến về kinh tế – xã hội, văn hoá, giáo dục,... ở Việt Nam.

– Phong trào dân tộc dân chủ ở Việt Nam từ năm 1919 đến năm 1925 có bước phát triển mới.

2. Về kĩ năng

Rèn luyện kĩ năng phân tích, đánh giá các sự kiện lịch sử trong bối cảnh cụ thể của đất nước và quốc tế.

3. Về thái độ

Bồi dưỡng lòng yêu nước, ý thức phản kháng dân tộc trước sự xâm lược và thống trị của các nước đế quốc.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

– Hoàn cảnh thế giới và trong nước đã tác động mạnh đến Việt Nam. Phong trào dân tộc dân chủ đã có sự phát triển mới về nội dung, lực lượng tham gia và

hình thức đấu tranh, nổi bật là những hoạt động yêu nước của Nguyễn Ái Quốc theo con đường cách mạng giải phóng của học thuyết Mác – Lênin.

2. Về phương pháp

GV sử dụng hệ thống phương pháp dạy học lịch sử để giới thiệu những sự kiện cơ bản cho HS. Đặc biệt, cần sử dụng phương pháp phân tích, so sánh những nét mới về sự biến chuyển kinh tế, giai cấp xã hội và phong trào dân tộc dân chủ trong những năm 1919 – 1925 khác những năm trước và trong Chiến tranh thế giới thứ nhất.

III – THIẾT BỊ, TÀI LIỆU DẠY – HỌC

GV sưu tầm (hoặc có thể gợi ý trước cho HS sưu tầm) tập bản đồ về các khu công nghiệp, hầm mỏ, đồn điền, đường giao thông, đô thị trong cuộc khai thác thuộc địa lần thứ hai của thực dân Pháp ; sưu tầm chân dung một số nhà hoạt động yêu nước cách mạng tiêu biểu, thống kê các cuộc bãi công của công nhân.

IV – GỢI Ý TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY – HỌC

1. Mở bài

Nêu khái quát mục tiêu của bài để định hướng việc theo dõi bài học của HS hoặc có thể đặt ra một số câu hỏi về nội dung của bài mới như :

- Tình hình thế giới sau Chiến tranh thế giới thứ nhất và chính sách khai thác thuộc địa của thực dân Pháp đã tác động đến Việt Nam như thế nào ?
- Phong trào yêu nước Việt Nam từ năm 1919 đến năm 1925 có bước phát triển mới ra sao ?

2. Dạy và học bài mới

Mục I – Những chuyển biến mới về kinh tế, chính trị, văn hoá, xã hội ở Việt Nam sau Chiến tranh thế giới thứ nhất

GV có thể trình bày chung về chính sách khai thác thuộc địa lần thứ hai và các chính sách về chính trị, văn hoá, giáo dục của thực dân Pháp, sau đó trình bày về sự chuyển biến của các giai cấp trong xã hội Việt Nam.

- Hoàn cảnh quốc tế sau Chiến tranh thế giới thứ nhất, nguyên nhân, mục đích cuộc khai thác thuộc địa lần thứ hai.
- Các chính sách về chính trị, văn hoá, giáo dục của thực dân Pháp ở nước ta sau Chiến tranh thế giới thứ nhất. Nội dung các chính sách đầu tư khai thác về

nông nghiệp, công nghiệp, đẩy mạnh hoạt động thương nghiệp, ngân hàng, giao thông. Các ngành kinh tế có sự chuyển biến mới song vẫn rất hạn chế, kinh tế Việt Nam vẫn bị cột chặt vào kinh tế Pháp và Đông Dương vẫn là thị trường độc quyền của tư bản Pháp.

– Chương trình khai thác thuộc địa đã làm phân hoá sâu sắc các giai cấp trong xã hội Việt Nam, giai cấp tư sản ra đời muộn, số lượng ít, tiểu tư sản phát triển nhanh, đặc biệt giai cấp công nhân phát triển nhanh sau chiến tranh, nhanh chóng vươn lên thành một động lực mạnh của phong trào dân tộc dân chủ.

Khi phân tích tình hình và thái độ các giai cấp ở Việt Nam dưới ách thống trị của thực dân Pháp, cần đặt các giai cấp đó trong mối quan hệ của mâu thuẫn giữa toàn thể dân tộc Việt Nam với thực dân Pháp và tay sai vì điều đó chi phối, quyết định thái độ chính trị của các giai cấp đối với vấn đề dân tộc. Tuy nhiên cũng cần làm rõ vai trò của các giai cấp khác nhau trong phong trào dân tộc.

Mục II – Phong trào dân tộc dân chủ ở Việt Nam từ năm 1919 đến năm 1925

1. Hoạt động của Phan Bội Châu, Phan Châu Trinh và một số người Việt Nam sống ở nước ngoài

– Nêu vấn đề một số hoạt động của Phan Bội Châu ở Trung Quốc, Phan Châu Trinh ở Pháp (viết *Thất điều thư*, vạch tội Khải Định, tiếp tục tuyên truyền tư tưởng dân quyền, đả phá chế độ quân chủ).

– Khi trình bày các hoạt động của một số người Việt Nam ở Trung Quốc và ở Pháp, cần nhấn mạnh đến hoạt động của Tâm tâm xã và sự kiện Phạm Hồng Thái mưu sát Toàn quyền Méclanh ở Sa Diện.

2. Hoạt động của tư sản, tiểu tư sản và công nhân Việt Nam

– Hoạt động của tư sản đòi quyền tự do dân chủ, chống độc quyền của tư bản Pháp, cổ vũ người Việt Nam dùng hàng của người Việt Nam, chấn hưng nội hoá.

– Hoạt động của tiểu tư sản, nhất là sinh viên, học sinh, viên chức, trí thức, nhà báo,... đấu tranh đòi quyền tự do dân chủ, truyền bá tư tưởng tiến bộ và cách mạng. Các tổ chức yêu nước và dân chủ như Việt Nam Nghĩa đoàn, Hội Phục Việt, Đảng Thanh niên... đã lần lượt ra đời. Cuộc đấu tranh đòi nhà cầm quyền Pháp trả tự do cho Phan Bội Châu, lễ truy điệu Phan Châu Trinh đã thu hút hàng vạn người ở đô thị tham gia. Những sự kiện lịch sử đó đã thể hiện hoạt động sôi nổi của tiểu tư sản trong phong trào dân tộc dân chủ 1919 – 1925.

– Đấu tranh của công nhân đã diễn ra ở một số xí nghiệp, khu mỏ, tiêu biểu là cuộc bãi công của công nhân xưởng đóng tàu Ba Son, đánh dấu sự vươn lên của một giai cấp mới trong phong trào dân tộc dân chủ.

– Trên cơ sở nội dung trên, GV khái quát cho HS rõ : Phong trào dân tộc dân chủ những năm 1919 – 1925 đã có bước phát triển mới về mục tiêu, hình thức, lực lượng tham gia.

3. Hoạt động của Nguyễn Ái Quốc

Khi giảng về hoạt động yêu nước của Nguyễn Ái Quốc, GV cần nêu bật những sự kiện quan trọng như : Người gia nhập Đảng Xã hội Pháp, gửi *Bản yêu sách của nhân dân An Nam* tới Hội nghị Vécxai, đọc bản *Sơ thảo lần thứ nhất những luận cương về vấn đề dân tộc và vấn đề thuộc địa* của V. I. Lênin, dự Đại hội đại biểu toàn quốc Đảng Xã hội Pháp, tán thành gia nhập Quốc tế thứ ba, tham gia sáng lập Đảng Cộng sản Pháp và những hoạt động của Nguyễn Ái Quốc trong những năm 1921 – 1925 đã chuẩn bị lí luận cách mạng để truyền bá vào Việt Nam, xây dựng tổ chức, gieo hạt giống cho cuộc giải phóng dân tộc Việt Nam.

3. So kết bài học

GV khái quát những sự kiện lịch sử nêu trong bài :

Tác động của những điều kiện mới trên thế giới và trong nước đã dẫn đến :

- Những biến chuyển mới về kinh tế, xã hội, giai cấp... trong xã hội Việt Nam.
- Phong trào dân tộc dân chủ có bước phát triển mới về nội dung, lực lượng, hình thức đấu tranh, bao gồm các cuộc đấu tranh của một số người Việt Nam sống ở nước ngoài và phong trào dân tộc dân chủ ở trong nước.
- Tiêu biểu là hoạt động của Nguyễn Ái Quốc (đi tìm con đường cứu nước tiến bộ của thời đại – con đường cách mạng vô sản, tham gia các hoạt động của Quốc tế Cộng sản, rồi về Quảng Châu hoạt động, tuyên truyền lí luận giải phóng dân tộc vào Việt Nam).

4. Gợi ý trả lời câu hỏi và bài tập cuối bài

Câu 1. HS cần nêu được các ý sau :

- Chính sách khai thác thuộc địa lần thứ hai của thực dân Pháp (vấn tắt).
- Tác động của chính sách đó đã làm chuyển biến về kinh tế, giai cấp xã hội ở Việt Nam, bao gồm cả giai cấp địa chủ, nông dân, tiểu tư sản, tư sản và công nhân, trong đó tiểu tư sản và công nhân phát triển nhanh hơn về số lượng. Mâu thuẫn giữa dân tộc Việt Nam với đế quốc thực dân ngày càng sâu sắc hơn.

Câu 2. Lập niên biểu những hoạt động của Nguyễn Ái Quốc từ năm 1919 đến năm 1925 theo mẫu sau : Thời gian, nội dung hoạt động, ý nghĩa lịch sử.

Câu 3. GV hướng dẫn HS nhận xét về phong trào dân tộc dân chủ ở Việt Nam trong những năm 1919 – 1925 theo các ý sau : Mục tiêu đấu tranh, hình thức đấu tranh, lực lượng tham gia, kết quả, ý nghĩa... Cần nhấn mạnh về sự xuất hiện của phong trào theo khuynh hướng mới – khuynh hướng vô sản – trong phong trào dân tộc.

V – TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trích "Lời kêu gọi của Nguyễn Ái Quốc nhân dịp thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam"

"Mâu thuẫn gay gắt về kinh tế giữa các nước đế quốc chủ nghĩa đã gây ra chiến tranh thế giới 1914 – 1918...

Cuộc chiến tranh đế quốc ấy đã làm cho thế giới bị thiệt hại nặng nề về người và của, đặc biệt là đế quốc Pháp bị thiệt hại nhiều hơn các đế quốc khác. Hiện nay, để tổ chức lại nền kinh tế ở Pháp, đế quốc Pháp ra sức khai thác tài nguyên "của chúng" ở Đông Dương. Chúng xây dựng thêm nhà máy để bóc lột công nhân và buộc họ phải chịu đói rét. Chúng chiếm ruộng đất của nông dân để lập đồn điền, làm cho nông dân mất hết ruộng đất và lâm vào cảnh tuyệt vọng. Chúng tìm mọi cách để bóp nặn nhân dân ta ; chúng thu thuế ngày càng nặng, bắt mua "quốc trái" ngày càng nhiều, làm cho đồng bào ta ngày thêm nghèo khổ...

Sự áp bức và bóc lột vô nhân đạo của đế quốc Pháp đã làm cho đồng bào ta hiểu rằng có cách mạng thì sống, không có cách mạng thì chết".

(Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, Tập 3,
NXB Chính trị quốc gia, H., 1995. tr. 8 – 9)

2. Yêu sách của nhân dân An Nam

(Do Nguyễn Ái Quốc thay mặt nhóm những người yêu nước An Nam gửi đến trưởng đoàn các nước tham dự Hội nghị Vécxai).

Trích :

"Trong khi chờ cho nguyên tắc dân tộc sẽ từ lĩnh vực lí tưởng chuyển vào lĩnh vực hiện thực do chỗ quyền tự quyết thiêng liêng của các dân tộc được thừa nhận thật sự, nhân dân nước An Nam trước kia, nay là xứ Đông – Pháp, xin trình bày với quý Chính phủ trong Đồng minh nói chung và với Chính phủ Pháp đáng kính nói riêng, những yêu sách khiêm tốn sau đây :

1. Tổng ân xá cho tất cả những người bản xứ bị án tù chính trị ;
2. Cải cách nền pháp lí ở Đông Dương bằng cách cho người bản xứ cũng được quyền hưởng những đảm bảo về mặt pháp luật như người Âu châu ; xoá bỏ hoàn toàn các toà án đặc biệt dùng làm công cụ để khủng bố và áp bức bộ phận trung thực nhất trong nhân dân An Nam ;
3. Tự do báo chí và tự do ngôn luận ;
4. Tự do lập hội và hội họp ;
5. Tự do cư trú ở nước ngoài và tự do xuất dương ;
6. Tự do học tập, thành lập các trường kĩ thuật và chuyên nghiệp ở tất cả các tỉnh cho người bản xứ ;
7. Thay chế độ ra các sắc lệnh bằng chế độ ra các đạo luật.
8. Đoàn đại biểu thường trực của người bản xứ, do người bản xứ bầu ra, tại Nghị viện Pháp để giúp cho Nghị viện biết được những nguyện vọng của người bản xứ.

(Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, Tập 1,
NXB Chính trị quốc gia, H., 2000, tr. 435 – 436)

3. Nguyễn Ái Quốc kể lại cảm xúc của mình khi đọc bản *Sơ thảo lần thứ nhất những luận cương về vấn đề dân tộc và vấn đề thuộc địa* của Lênin

"Trong Luận cương ấy, có những chữ chính trị khó hiểu. Nhưng cứ đọc đi đọc lại nhiều lần, cuối cùng tôi cũng hiểu được phần chính. Luận cương của Lênin làm cho tôi rất cảm động, phấn khởi, sáng tỏ, tin tưởng biết bao ! Tôi vui mừng đến phát khóc lên. Ngồi một mình trong buồng mà tôi nói to lên như đang nói trước quần chúng đông đảo : "Hỡi đồng bào bị đọa đày, đau khổ ! Đây là cái cần thiết cho chúng ta, đây là con đường giải phóng chúng ta !".

Từ đó tôi hoàn toàn tin theo Lênin, tin theo Quốc tế thứ ba".

(Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, Tập 10, NXB Chính trị
quốc gia, H., 2000, tr. 127)